

RAZVOJ POLITOLOGIJE V SLOVENIJI – MOŽNOSTI IN PRILOŽNOSTI**

Povzetek. Slovenska politologija se je od šestdesetih letih 20. stoletja razvijala kljub ideološkim omejitvam. Institucionalizacija in profesionalizacija politologije sta bili pomembni za njeno vlogo v procesu tranzicije. Samostojnost države in povezovanje v EU sta bistveno povečala njen pomen ter sprostila njene potencialne. Kljub inovativnosti in precejšnjim dosežkom so njene pomanjkljivosti v zaostajanju metodološke samorefleksije, premajhnem odzivanju na politične procese ter nezadostni definirani ciljev. Nerešena ostajajo zlasti vprašanja, kako spodbuditi odgovorno obnašanje političnih elit in prispevati k oblikovanju kakovostnih politik. Pozornost zaslužita vključenost Slovenije v EU in njena vloga v mednarodnih odnosih ter v varnostnih organizacijah, ob tem tudi prodornost slovenskih politologov v mednarodnem merilu.

Ključni pojmi: institucionalizacija, profesionalizacija, politične elite, institucije, oblikovanje politik, mednarodni odnosi, varnostne organizacije

Uvod

Politična znanost je med najpomembnejšimi družboslovnimi disciplinami sedanjega časa. Kot sredstvo za sistematično obravnavanje in proučevanje političnih pojavov in politike nasploh je tudi eno najstarejših področij človekovega udejstvovanja in spoznavanja. Namenjena je iskanju povezav med politiko in družbo ter primerjavi množice političnih, gospodarskih, demografskih in drugih dogodkov oz. dejstev ter njihovi analizi z uporabo posebne metodologije. Njena aktualnost v zadnjem obdobju intenzivne globalizacije in še posebej gospodarske krize narašča. Kot posebna disciplina se je v moderni zgodovini razvijala ob opori na preteklost, njeni začetki segajo v obdobje med svetovnimi vojnami, svoj največji razmah pa je doživela po drugi svetovni vojni, ko se je vzpostavila oz. institucionalizirala v velikem številu predvsem zahodnoevropskih držav in v ZDA. Hkrati se je

* Dr. Drago Zajc, izredni profesor na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

** Izvirni znanstveni članek.

postopoma internacionalizirala in postala svetovni proces. V okviru tega procesa lahko vidimo tudi nastanek in razvoj slovenske politične znanosti v zadnjih šestdesetih letih.

Ne glede na njeno mladost analiza razvoja politične znanosti na Slovenskem ni lahka naloga, ker je treba upoštevati več zgodovinskih, gospodarskih in družbenopolitičnih dejavnikov ter razmer, tako notranjih kot mednarodnih, ki so vplivali na njen razvoj. Naloga zahteva uporabo 'politične sociologije' politologije na Slovenskem (Fink - Hafner, 2002: 275). Politična znanost na Slovenskem pred drugo svetovno vojno vsaj formalno ni obstajala. Najdemo lahko sicer nekaj idejnih nastavkov, npr. v programu Akademije opeporozov iz l. 1781, ki ga je oblikovala skupina slovenskih intelektualcev, v katerem je med cilji zapisano 'proučevanje pravne in politične znanosti' (Bibič, 1994: 1). Politično zgodovino deloma zajema delo *Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel Južnih Slovanov v Avstriji* iz l. 1786. Politično usmerjenost je nedvomno najti v Prešernovi *Zdravljici*, sredi 19. stoletja je nastal prvi narodnopolitični program *Zedinjena Slovenija*, hkrati z manifestom *Kaj Slovenci terjamo*. Leta 1888 je izšlo delo Josipa Apiha *Slovenci in leto 1848*. Med pomembnejša besedila, ki se dotikajo področja moderne politologije, lahko med vojnama štejemo deli Albina Ogriza *Politične stranke* iz l. 1926 in Leonida Pitamica *Država* iz l. 1927, ki sta bili namenjeni študentom prava in širši javnosti. Po drugi svetovni vojni je bila Slovenija republika s številnimi atributi samostojne državnosti v okviru federativne Jugoslavije, vendar sta to obdobje zaznamovala socialistični sistem, ki je temeljil na ideoloških predpostavkah o diktaturi proletariata, in razredna interpretacija politike, ki ni dopuščala samostojnosti družboslovnih disciplin. Po sporu s Stalinom l. 1948 se je oblikoval alternativni model socialističnega samoupravljanja, ki je dopuščal določen (omejen) pluralizem interesov. Potreba politične (zlasti slovenske liberalne) elite po politološkem znanju je ob upoštevanju nekaterih širših dejavnikov (gospodarski razvoj zahodnih liberalnodemokratskih držav) narekovala pritegovanje družboslovnih znanosti in odpiranje možnosti za razvoj politologije. Nova disciplina je bila institucionalizirana v Sloveniji l. 1961 z ustanovitvijo Visoke šole za politične vede, ki se je l. 1968 preimenovala v Visoko šolo za sociologijo, politične vede in novinarstvo. Dve leti kasneje je visoka šola postala fakulteta v sklopu Univerze v Ljubljani. Istega leta je bilo ustanovljeno tudi slovensko politološko društvo.¹ O razvoju politične znanosti na Slovenskem, ki se je izrazil v številnih strokovnih delih in njenih perspektivah, lahko torej govorimo le v širšem okviru

¹ Slovensko politološko društvo je strokovna organizacija politologov s približno 230 člani, ki skrbi za razvoj politologije in strokovno obravnavo aktualnih družbenih tem. Spremlja politične pojave in se nanje odziva, sledi problematiki študija politologije, uveljavlja ugled politološkega poklica itd. Vključuje se v mednarodno sodelovanje in prispeva k internacionalizaciji politične znanosti na Slovenskem. Organizira vsakoletne slovenske politološke dneve in občasne mednarodne posvete. Društvo je član IPSA, CEPSA in NISPA.

razvoja politologije v sodobnem svetu, pri čemer so na začetke njene institucionalizacije vplivale razmere v nekdanji socialistični Jugoslaviji.

Slovenska politologija, ki je bila v nasprotju z disciplino v drugih delih Jugoslavije bolj odprta za dosežke zahodne politične znanosti, se je na svojem začetku srečala s številnimi problemi in tudi nevarnostmi. Njen prvi in glavni problem je bil, kako zavzeti razmeroma avtonomno pozicijo znotraj jugoslovanskega socialističnega sistema, ki bi omogočala neodvisno poučevanje in raziskovanje v smislu enakovrednega predstavljanja marksistične in zahodne liberalne misli ter uporabo zahodnih raziskovalnih tehnik. Morala se je tudi osredotočiti na dejavnike in procese, ki so bili značilni za ta politični sistem, a hkrati težko primerljivi z dejavniki v drugih državah, in je tako tvegala, da bi bila apologetična. Vendar ji je ob upoštevanju realnih sistemskih okoliščin uspelo uporabiti možnosti za uporabo primerljivih metod raziskovanja volilnih procesov in procesov odločanja na ravni Slovenije in tudi Jugoslavije. Z njimi je pogosto prihajala do rezultatov, ki so se razlikovali od sistemskih predpostavk in pričakovanih nosilcev političnih in drugih funkcij in razkrivali velike razlike med uradnimi vrednotami in stališči državljanov. Njena empirična usmeritev in kritični pogled na realna družbenopolitična razmerja in strukture moči sta privedla do številnih konfrontacij med aktualno politiko in politologijo, v katerih je prva postavljala vprašanje potrebe po obstoju politologije in ji očitala vnašanje prozahodnih idej in meril.

Skozi pedagoški proces, raziskovanje in z odpiranjem vrste razprav je slovenska politologija postopoma razvijala svoje pomembne kritične, epistemološke in druge funkcije. Ena prvih razprav znotraj slovenske politologije, ki je imela velik vpliv na aktualne politične razmere, je bila razprava o civilni družbi oz. razmerju med njo in državo. Razprava, ki se je začela na začetku sedemdesetih let preteklega stoletja, je dobila nov zalet, ko se je v osemdesetih letih povezala z razpravo o pluralizmu in vlogi naroda ter pomenu nacionalne identitete. Bila je velikega pomena za empirično raziskovanje začetkov interesnega oz. političnega pluralizma in oblikovanja strank, interesnih skupin in kasneje tudi t. i. policy omrežij v Sloveniji. V povezavi s to razpravo se je slovenska politologija pod vodstvom dr. A. Bibiča v začetku devetdesetih let posvetila tudi vprašanju o vlogi konfliktov in konsenzu kot enemu od osrednjih problemov sodobnega političnega življenja.²

Tretja pomembna razprava je bila povezana z osamosvajanjem Slovenije iz okvira Jugoslavije, kjer sta se pojavili dve nasprotujoči si tendenci glede na politično modernizacijo – 'zahodna' (slovensko-hrvaška) in 'vzhodna' (pretežno) srbska. Ta razprava se je navezovala na širšo diskusijo o dejavnikih

² Posledica te razprave je bilo tudi 3. regionalno posvetovanje 'Conflicts and Consensus', ki ga je Slovensko politološko društvo organiziralo s Srednjeevropsko asociacijo za politične vede (CEPSA) na Bledu l. 1996. Referati mednarodnega posveta so bili l. 1997 objavljeni v zborniku 'Conflicts and Consensus: Pluralism and Neocorporatism in the Old and New Democracies (ur.: S. Kropivnik, I. Lukšič in D. Zajc).

in načinih tranzicije, ki je sočasno potekala v okviru širšega procesa demokratizacije v celotni vzhodni in srednji Evropi. Priprave na vzpostavitev nove slovenske države, sprejem amandmajev k slovenski ustavi l. 1989, ki so ponovno vzpostavili klasične politične oz. državljske pravice (med njimi do svobodnega združevanja) ter predlogi nove ustave so spodbudili interes za temeljne nacionalne politične institucije, zlasti parlament in način delitve oblasti, prav tako tudi za neposredne oblike odločanja. Nastanek neodvisne države pa je hkrati spodbudil proučevanje mednarodne pozicije Slovenije in načinov vključevanja Slovenije v mednarodne in nadnacionalne organizacije. Od sredine devetdesetih let so potekale tudi številne razprave v zvezi s procesom vključevanja Slovenije v EU, prevzemanjem njenega pravnega reda in prenašanjem izvrševanja dela suverenosti na institucije EU, kar je pospeševalo ta proces. Razprava o vlogi Slovenije kot ene od manjših držav v svetovnem sistemu je spodbudila premišljevanje o nastavkih slovenske zunanje politike. Podobna vprašanja so se sprožala glede vloge vojske in razmerja med vojsko in civilno sfero, demilitarizacijo, integracijo Slovenije v globalni varnostni sistem oz. oblike kolektivne varnosti (Nato, Partnership for Peace/Partnerstvo za mir itd.). Mnoge od teh aktualnih tem, ki so bile na dnevnih redih rednih letnih posvetov Slovenskega politološkega društva, so imele precejšen odmev v javnosti. Številne obravnavane teme so dale tudi priložnost za dialog med politologi in politikami.

Odprtost slovenske politologije so ves čas pospeševali tudi mednarodni profesionalni stiki z Mednarodno asociacijo za politične vede (IPSA). K modernizaciji pedagoške in raziskovalne agende je v tem času prispevala tudi mednarodna politološka skupnost, ki je omogočala integracijo slovenskih politologov v mednarodna omrežja. Vključevanje v različne raziskovalne projekte je omogočalo prenašanje empiričnih znanj in tudi primerljivost rezultatov ter hkrati povečevalo njihovo znanstveno relevantnost oz. uporabnost za naročnike. V precejšnjo pomoč so bili tudi gostujoči profesorji. Te povezave so bile in so še vedno posebej pomembne zaradi relativne majhnosti slovenske politološke skupnosti in velikih obremenitev njenih članov s pedagoškim delom, kar je sicer povezano s količino sredstev, ki jih je za razvoj te znanosti na univerzi namenjala država oz. vsakokratna vlada. V letih 1991 in 1992 so bili na temelju sodobnih zahodnih politoloških kurikulumov avtonomno spremenjeni in posodobljeni študijski programi, v katere so bili vključeni predmeti, kot so človekove pravice, politične stranke, funkcije sodobnih parlamentov, oblikovanje politik, javna uprava itd.

Študijski programi in raziskovanje

Po l. 1991 je slovenska politologija doživela veliko širitev in nov razvoj, povečale so se tudi njene sposobnosti (Zajc, 2003: 5). Kadrovsko pomlajena

se je lotila raziskav političnih strank, volilnega procesa in oblikovanja nove politične elite. Raziskovanje tranzicije in konsolidacije demokracije je bilo zastavljeno primerjalno s tranzicijo v nekaterih drugih novih državah na območju bivše Jugoslavije. Raziskovanje temeljnih novih državnih institucij, kot so parlament, izvršna oblast in uprava, je potekalo skupaj z raziskovanjem položaja in vloge manjših držav v svetu in v EU. Novi raziskovalni projekti so se začeli odvijati tudi na področju mednarodnih odnosov in obramboslovja. Ta raziskovalna prizadevanja so potekala oz. potekajo v petih raziskovalnih centrih:

- Center za politološke raziskave (CPR),
- Center za raziskovanje mednarodnih odnosov (CMO),
- Obramboslovni raziskovalni center (ORC),
- Center za kritično politologijo (CKP) in
- Center za proučevanje upravnopolitičnih procesov in institucij (CPUPI).

Raziskovalni centri na področju politologije so s svojimi raziskovalnimi skupinami sodelovali v prvem Slovenskem raziskovalnem programu, ki ga je financirala vlada in se je začel l. 1999, in nato v drugem, ki se je začel l. 2004. Potem ko so pridobili mednarodno priznanje za svoje rezultate (predstavljene v vrsti del, objavljenih v tujini pri uglednih mednarodnih založbah), katerih pomen je zlasti v njihovi uporabnosti, so se raziskovalne skupine vključile v tretji nacionalni program raziskav, ki se je začel l. 2009. Politologi so v zadnjih 15 letih sodelovali tudi pri številnih mednarodnih projektih, zlasti v 6. in 7. okvirnem raziskovalnem programu EU (FP 6 in FP 7) in programu vseživljenjskega učenja (LLL).³ Posamezni politologi raziskovalci so tudi nosilci mednarodnih bilateralnih projektov.⁴ Aktivno so se vključevali v raziskovalne komiteje IPSA, kot npr. Komite za legislativne študije (Zajc, 2004: 7). Politološke projekte in njihove rezultate dobro ocenjuje Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS. Ta je poročilo o programu 'Politološke raziskave' za l. 2011 glede na pomen raziskav za razvoj znanosti in njihovo aplikativnost ter mednarodno odmevnost ocenila kot pozitivno (rezultat tega programa v l. 2011 je bilo devet izvirnih znanstvenih člankov, pet poglavij v knjigah pri mednarodnih založbah ter osem znanstvenih monografij).

³ V 6. in 7. okvirnem raziskovalnem programu EU so imeli l. 2012 politologi raziskovalci osem projektov (s tremi sodeluje dr. I. Prezelj, ostale vodijo raziskovalci CMO). V programu LLLP sodeluje 22 raziskovalcev politologov (med njimi dr. S. Kustec - Lipicer in dr. D. Lajh ter dr. J. Pikalo s po dvema, ostale vodijo raziskovalci CMO. Politologinji raziskovalki iz CPR dr. S. Kustec - Lipicer in dr. A. Krašovec sta poleg tega sodelovali v mednarodnem projektu COST, dr. S. Kustec - Lipicer tudi v pripravljalnem projektu AGGIS Evropske komisije. V dveh COST projektih sta sodelovala tudi dr. L. Jehušič in dr. M. Malešič. Vir: Služba za mednarodne in EU projekte FDV (mag. Irena Brinar).

⁴ Dr. M. Brezovšek je nosilec bilateralnega projekta z ZDA 'Posledice socialne izključenosti žensk iz izobraževalnega sistema na vključenost žensk v politiko'.

Obdobje tranzicije in demokratične konsolidacije je bilo tudi obdobje restrukturiranja Oddelka za politologijo, modernizacije in diverzifikacije dodiplomskega študija politologije na Fakulteti za družbene vede ter povečanja števila učiteljev. Oblikovani so bili štirje temeljni programi, ki se izvajajo v okviru posebnih kateder in ki v različnem obsegu združujejo klasične poddiscipline politične znanosti:

- analitična politologija,
- policy analiza in javna uprava,
- obramboslovje in
- mednarodni odnosi.

K tem bi lahko prišteli interdisciplinarne Evropske študije, ki so pretežno povezane s politologijo in mednarodnimi odnosi. V kontekstu integracije je delovanje institucij EU in transnacionalnega odločanja pritegnilo veliko pozornost, v zadnjem času še posebej vloga nacionalnih držav oz. njihovih vlad in parlamentov v postopkih sprejemanja odločitev v institucijah EU.

Študijska področja so že v obdobju vstopanja Slovenije v EU postala evropsko primerljiva. Interes študentov za študij politologije v okviru teh programov je konstantno naraščal, vendar se je v zadnjih letih tudi iz objektivnih razlogov (demografski trendi, gospodarska kriza) nekoliko zmanjšal (sicer na posameznih programih različno), kar kažejo tudi podatki o vpisu študentov v razmiku štirih let oz. številu rednih študentov v posameznih letnikih.

Tabela 1: VPIS ŠTUDENTOV – PRIMERJAVA MED LETI 2008/2009 IN 2012/2013

Politologija	1. letnik		2. letnik		3. letnik		4. letnik		Skupaj	
	08/09	12/13	08/09	12/13	08/09	12/13	08/09	12/13	08/09	12/13
Analitična politologija	51	32	44	26	44	22	39	27	178	107
Policy analiza in javna uprava	59	42	48	36	48	22	43	28	198	128
Obrambo-slovje	60	58	41	36	38	47	48	31	187	173
Mednarodni odnosi	53	55	37	51	60	52	47	36	197	194
Skupaj	223	188	170	149	190	143	177	122	760	602

Vir: Služba za dodiplomski študij FDV.

V skladu s t.i. bolonjsko reformo so bili ti programi pred nekaj leti nadgrajeni z več enoletnimi podiplomskimi študiji (politična teorija, javna uprava, svetovne študije, mednarodni odnosi in obramboslovje). Programi na obeh ravneh se ukvarjajo z vsebinami, kot so demokracija v teoriji in

praksi, predstavnštvo in odgovornost, odločanje na nacionalni in nadnacionalni ravni, moč, identiteta in suverenost, upravljanje, varnost in obrambna sposobnost sodobnih držav, mednarodni odnosi v globaliziranem svetu itd., nekateri predmeti pa se izvajajo v angleščini. Nadaljnja izvedba bolonjske preнове je sicer postala vedno bolj odvisna od nakopičenih finančnih težav. Plačevanje t. i. 'petega letnika' naj ne bi bila stvar države, temveč fakultet, ki so sprejele bolonjsko reformo. Po napovedih koalicijske pogodbe med vladnimi strankami z dne 23. januarja 2012 vprašljivo ni samo peto leto, ampak celotna druga stopnja, kar pomeni še večje težave za študente.

V skladu s potrebo po večji odprtosti študija si študentje politologije pridobivajo praktično znanje na praksi v različnih organizacijah in institucijah na področjih oblikovanja politik (podjetja, organizacije v javni in državni upravi), deloma tudi z vključevanjem v različne raziskovalne projekte na FDV. Pri tem imajo priložnost preizkusiti svoja strokovna znanja in pridobiti nove izkušnje ter kompetence, potrebne za opravljanje poklica, za katerega se izobražujejo.⁵ Tako študentje navezujejo stike z možnimi bodočimi zaposlovalci, fakulteta pa utrjuje svojo povezanost z okoljem. V skladu s Strategijo razvoja Fakultete za družbene vede je Oddelek za politologijo širil možnosti za mobilnost študentov in profesorjev. Slovenski študentje politologije študirajo tudi na tujih univerzah. V letu 2008/2009 je bilo 56 študentov vseh smeri politologije vpisanih na univerzah zunaj Slovenije (zahodna Evropa, ZDA, Kanada, Kitajska), v letu 2011/12 pa 47. Večje število tujih študentov se vsako leto vpiše na programe fakultete, ki vključujejo tudi naše politološke programe – v l. 2011/12 jih je bilo vpisanih 164.⁶

Diplomirani politologi so zaradi naraščanja državnega aparata in vključevanja v EU doslej lahko iskali ustrezne zaposlitve na različnih ravneh državne in lokalne administracije, na ravni vlade in v drugih institucijah, pa tudi na področju mednarodnih odnosov (diplomaciji) in v vojski. Število dejanskih iskalcev zaposlitve je med politologi različnih profilov različno. Čeprav se že več let pojavljajo določene težave, ne držijo trditve, da so družboslovci in politologi manj zaposljivi v primerjavi z drugimi družboslovci. Podatki Zavoda za RS za zaposlovanje kažejo, da je zaposljivost diplomantov FDV še vedno veliko boljša od slovenskega poprečja. Raziskave zaposljivosti sicer kažejo, da je ta odvisna od več dejavnikov, zlasti na makro ravni (Fink - Hafner, D. in Deželan, T., 2011: 24). V zadnjem času je nanjo močno vplivala večletna gospodarska in finančna kriza, ki zmanjšuje število delovnih mest, na drugi strani pa se kaže trend podaljševanja delovne dobe zaposlenih. V zadnjem času so se zaradi prepovedi novega zaposlovanja v

⁵ Vir: Koordinator praktičnega usposabljanja na FDV (dr. A. Kohont). Glej tudi: Omerza, Eva, *Uspešnost izvajanja strokovne prakse na študijskem programu Politologija: analiza politik in javna uprava (diplomsko delo, 2012).*

⁶ Vir: Služba za mednarodno sodelovanje FDV (Neli Dimc).

državni administraciji te možnosti še zmanjšale. Sledenje diplomantom na področju dela in njihovim karieram je dokaj zahtevno, vendar kaže, da so se naši diplomanti znašli tudi v poklicih, ki niso neposredno povezani s predhodnim študijem, vključno z zasebnim sektorjem, podjetništvom itd.

Politologija v spremenjenih razmerah – vpliv gospodarske krize

Vloga posameznih disciplin v sodobnih državah seveda ni vedno enaka in se lahko spreminja pod vplivom različnih dejavnikov, kot so zlasti razvoj demokracije, politične razmere, gospodarska kriza itd. Vendar to ne pomeni, da se lahko njihove možnosti razvoja toliko zmanjšajo, da je ogrožen njihov obstoj ali celo prizadet njihov pomen za razvoj družbe. Za vsako družbo, ki se znajde v krizi, je pomembno, da se zaveda, kakšna je vloga politologije in družboslovja nasploh.

Po razmeroma težavnih začetkih v šestdesetih letih in utrditvi po l. 1991 je slovenska politologija v zadnjem času vstopila v tretje obdobje, ki ga označuje gospodarska kriza. Kriza, ki se je začela l. 2008, je nedvomno močno vplivala na gospodarske, socialne in tudi politične razmere v Evropi, vlade posameznih držav pa so se nanjo odzvale na različne načine, odvisno od zavedanja o potrebi po izobraževanju in raziskovanju. Da to zavedanje slovenske vlade ni ustrezno, pričata že sedanje zmanjševanje javnih raziskovalnih sredstev (ne le absolutno, ampak tudi z zamikanjem javnih razpisov) in povezovanje produkcije akademskega znanja s prenosom v gospodarstvo. Takšna zasnova Raziskovalne in inovacijske strategije Slovenije (RIIS), ki jo je Državni zbor sprejel l. 2011, že v izhodišču izključuje posamezne družboslovne vede, med njimi politologijo (in tudi humanistiko ter medicino), ki svojih 'produktov' ne more prenašati v gospodarstvo in se povezovati z razvojnimi oddelki v podjetjih oz. ne more neposredno ustvarjati nove vrednosti na tržišču materialnih dobrin. Vračanje javnega financiranja v gospodarstvo je za moderne družbe nemogoča predpostavka, saj so prav družbene vede tiste, ki s svojimi raziskavami omogočajo spoznavati ključne probleme, ugotavljati njihove vzroke in iskati variantne rešitve. Brez družboslovja tudi naša družba ne more priti do premisleka o sami sebi in država do ustreznih odgovorov na krizo. Zmanjšanje sredstev za visoko šolstvo in znanstveno-raziskovalno dejavnost, ki ga je prinesel ZUJF sredi 2012, in dodatno zmanjšanje sredstev za univerze, ki so ga s predlogom proračunov za 2013 in 2014 sprejeli poslanci Državnega zbora decembra 2012, bi lahko imeli usodne posledice za prihodnost Slovenije. Še posebej bi lahko povečali beg možganov oz. izgubo ljudi, katerih izobraževanje je stalo precej več, kot pa znaša kratkoročni prihranek. To zmanjševanje najbrž predpostavlja, da se bo treba nekoč odločiti za radikalno zmanjšanje programov (morda bi bilo treba nekatere programe na politološkem študiju vreči v kontejnerje za

nevarne odpadke). Ob neselektivnem zmanjševanju sredstev našim visokošolskim institucijam, tudi tistim z največjim – tudi mednarodnim ugledom, pa vlada odpira prostor delovanju tujih.

Takšen odziv slovenske vlade kaže, da so varčevalni ukrepi, ki se sprejemajo kot sredstvo za izhod iz krize, povezani z neoliberalno ideologijo, ki podpira trg kot glavni regulator razvoja in se zavzema za privatizacijo javnih služb od visokega šolstva do zdravstva. Organizacije, katerih glavni motiv je iskanje dobička, so postale model, ki bi mu morale slediti izobraževalne institucije, med njimi univerze, pa tudi zdravstvene in druge ustanove, kar ima lahko uničujoče posledice za poslanstvo teh institucij. Nevarnost teh idej je tudi, da skušajo zožiti področje politike na volilno (elektorsko) politiko, omejiti druge demokratične oblike participacije in povečati pristojnosti ter samo prakso poseganja izvršne oblasti na področjih notranje, zunanje in obrambne politike. Pri tem gre tudi za ogroženost parlamentarizma oz. osrednje vloge parlamenta v našem političnem sistemu. Z neoliberalnimi idejami, ki jih sprejema del političnih elit, se izločajo kritične analize in zmanjšujejo možnosti tistih, ki iščejo socialne, izobraževalne, zdravstvene, gospodarske in druge pravice.

Slovenija se je v času gospodarske krize oprijela konservativnega recepta, ki velja v EU za rešitev zadolženih držav, to je varčevanja, ki pa lahko brez porabe (kot ugotavljajo neodvisni strokovnjaki) privede do še večjega zastoja gospodarstva. Vlada razen ortodoksnih prijemov (zmanjšanje javne porabe, reforma pokojninskega sistema, odprodaja premoženja ali ustanovitev 'slabe banke') nima zamisli o dolgoročnem razvoju Slovenije, ki bi vključeval družboslovne (politološke) komponente. V času, ko je treba znova zagnati gospodarsko rast, pa se vlada zaradi nepripravljenosti sprejeti strokovne in druge argumente srečuje v velikimi stroški političnih blokad, medtem ko pomanjkanje politične enotnosti vpliva na mednarodne finančne trge. V teh razmerah se kakovost delovanja Državnega zbora na žalost poslabšuje, kar se vidi v uporabi velikega števila nujnih in skrajšanih postopkov, v sami vsebini parlamentarnih razprav, pogosto pa tudi v strankarskem glasovanju.

Slovenska politologija lahko ponudi nekatere odgovore na aktualna vprašanja o resničnih vzrokih gospodarske krize in ali so pozivi k varčevanju najbolj ustrezni. Lahko pojasni, da ekonomija nikakor ni povsem samostojno področje, ki se ukvarja izključno z vprašanjem cen produktov in načini menjave, ampak da je delovanje gospodarstva odvisno od različnih političnih odločitev (kar je bilo vidno že v času pred svetovno gospodarsko krizo konec dvajsetih let prejšnjega stoletja) in da so pravi vzroki v predhodnih slabih političnih odločitvah. Kot pravi P. Krugman, so bile odločitve o deregulaciji bančnega sistema v ZDA ključnega pomena, to pa je privedlo do špekulativnega bančništva in nastanka t.i. finančnih balonov (Krugman, 2012: 57).

Perspektive – izzivi in priložnosti

Razvoj politologije kot posebne in samostojne vede se je na Slovenskem začel v šestdesetih letih 20. stoletja. Ob omejitvah, ki jih je postavljala prevladujoča ideologija v okviru bivše socialistične Jugoslavije, je politologiji uspelo postopno razvijati svojo avtonomnost in v skladu s svojim poslanstvom odkrivati dejanska razmerja moči in sile. Institucionalizacija in profesionalizacija politologije sta bili velikega pomena tudi za njeno vlogo v procesu tranzicije in konsolidacije demokracije. Zato je kasneje zmoгла povsem samostojno modernizirati svoje študijske programe in se raziskovalno povezati z aktualnimi raziskovalnimi projekti, s čimer je postala bolj profesionalna in je okrepila svojo identiteto (Fink - Hafner, 2004: 152). Pridobitev državne samostojnosti in povezovanje v novo evropsko nadnacionalno organizacijo (EU) ter v NATO sta bistveno spremenila vlogo in pomen politične znanosti na Slovenskem ter sprostila njene potenciale.

Politologija v Sloveniji je ob številčni majhnosti profesionalnega kadra dobro organizirana in inovativna. Upravičila je pričakovanja s svojimi raziskovalnimi dosežki in z oblikovanjem profila politologa, ki pomeni nepogrešljiv intelektualen kritični potencial za razvoj slovenske družbe. Kljub precejšnjim dosežkom na področju proučevanja političnih procesov, vloge strank in interesnih skupin, oblikovanja politik, delovanja institucij, javne uprave in v zadnjem času oblikovanja koalicij itd. bi lahko rekli, da so njene pomanjkljivosti predvsem v zaostajanju metodološke samorefleksije, ki bi osvetlila razmerje med normativnim in stvarnim. Marsikaj je treba storiti, da bi se bolje odzivala na politične dogodke in procese v Sloveniji in Evropi ter prispevala k razumevanju razmerij med družbenimi in političnimi pojavi. Nerešena ostajajo zlasti vprašanja, kako spodbuditi kompetentno in odgovorno obnašanje slovenskih političnih elit in političnih strank, zlasti v razmerah vse večje konfliktnosti interesov, ki terja vzpostavljanje širokega konsenza o najpomembnejših vprašanjih razvoja. Prav tako so nerešena vprašanja, kako v kriznih razmerah kar najbolje utrjevati odgovornost izvoljenih, kako povezovati predstavniško demokracijo z oblikami neposredne in kako strokovno podpirati kakovostno in učinkovito delovanje posameznih vej oblasti in državnih institucij, vključno z javno upravo itd., in končno, kako prispevati k oblikovanju kakovostnih politik na posameznih področjih. Stalno pozornost si zaslužita vključenost Slovenije v EU in možnost sodelovanja v pripravi odločitev na tej nadnacionalni ravni v razmerah, ko nacionalne države kos za kosom izgubljajo ekonomsko suverenost. Prav tako pomembna ostajajo vprašanja njene vloge v mednarodnih odnosih in v varnostnih organizacijah.

Ob tem, ko opažamo na eni strani kadrovske in organizacijske utrditve naše discipline, lahko torej ugotovimo tudi premajhno odzivnost na

aktualne probleme in še posebej premajhno definiranost lastnih dolgoročnih ciljev, ki je lahko zaradi zaostrenih gospodarskih razmer in politične 'neprijaznosti' do politologije in družboslovja nasploh dokaj nevarna. Ugotavljamo pa tudi nezadostno prodornost slovenskih raziskovalcev v mednarodne akademske mreže in strokovne publikacije ter premajhno mednarodno odmevnost del (Fink - Hafner, 2004: 152). Ugotovimo lahko tudi pomanjkanje strategije mednarodnega politološkega sodelovanja ter povezovalna ob pomanjkanju razmisleka, kakšni naj bi bili prispevki slovenske politologije k evropski in svetovni politologiji.

Pri tem je pomembno tudi premajhno zavedanje o številnih potencialnih funkcijah slovenske politične znanosti tako med vsemi profesionalnimi dejavniki kot med političnimi upravljavci države ter usmerjevalci razvoja. Od tega zavedanja na obeh straneh sta videti precej odvisna nadaljnja usoda slovenske politologije in njen razvoj. Politologi bi se morali zavedati, da se mora naše raziskovanje bolj osredotočiti na pojave in procese, ki oblikujejo demokratično življenje in vladanje v Sloveniji, širši regiji ter v EU. Naše raziskovanje lahko osvetli posamezne javne politike in pojasni težave ali nerazčiščene dileme, ki obstajajo ob številnih področjih sodelovanja med politologijo in politiko, ter opozori na mehanizme, skozi katere bi se lahko gradilo razumevanje.

Hkrati bi morali politologi odpirati razpravo o stanju politologije v sedanjih nacionalnih in svetovnih razmerah ter še posebej o njeni vlogi pri pojasnjevanju razlogov in možnih poti iz krize tako na globalni kot nacionalni ravni. Na mednarodni ravni so že stekle razprave o vlogi politične znanosti ter njenih teoretičnih in praktičnih perspektivah, vključno s poddisciplinami.⁷ V tem prizadevanju je mogoče videti globalni odgovor politologije na globalno gospodarsko krizo. Prav tako je treba pozdraviti poziv najuglednejših Nobelovih nagrajencev 'A Top Priority for Europe: Secure the EU Research and Innovation Budget', ki so ga oktobra 2012 naslovili na predsednike držav in vlad držav EU (poziv je imel 24. oktobra že več kot 41.000 podpisnikov - iz Slovenije več kot 300).

Izzivi politologiji so v Sloveniji v sedanjem času veliki, njen prostor je mnogo širši od možnosti, ki so kadrovsko in finančno objektivno omejene. Vprašanje pa je, kako bodo na vlogo politologije vplivale spremembe, ki jih narekuje preobrazba visokošolskega izobraževanja in raziskovanja v razmerah gospodarske krize ter krčenje sredstev za visoko šolstvo in raziskovanje, in tudi kako bo odgovorila na te izzive.

⁷ Razprava o vlogi politične znanosti v aktualnih razmerah v svetu je potekala na mednarodni okrogli mizi na Slovenskih politoloških dnevih, ki jih je organiziralo Slovensko politološko društvo v Portorožu junija 2012 ob udeležbi - poleg slovenskih - tudi nemških, avstrijskih španskih, poljskih in madžarskih politologov.

LITERATURA

- Bebler, Anton (2002): Slovenia's Smooth Transition. *Journal of Democracy*, Vol. 13, iss. 1.
- Bibič, Adolf (1984): Politična znanost na Slovenskem (prispevek na posvetu o stanju družbenih znanosti na Slovenskem).
- Bibič, Adolf in Gigi Graziano (ur.) (1994): *Civil Society, Political Society, Democracy*, Ljubljana, Slovene Political Science Association.
- Bibič, Adolf (1996): "The Development of Political Science in Slovenia: Democratisation and Transformation of the Discipline", *European Journal of Political Research* 29, 425–450.
- Brglez, Milan (2008): *Filozofija družbenih ved v znanosti o mednarodni politiki*. Ljubljana: FDV.
- Brezovšek, Marjan, Miro Haček in Milan Zver (2007): *Organizacija oblasti v Sloveniji*. Ljubljana: FDV.
- Ferfila, Bogomil in Paul Philips (2009): *Socio-Economic History of Slovenia*. Ljubljana: FDV.
- Fink - Hafner Danica (2002): "Political Science in Slovenia", v: Hans-Dieter Klingemann, Ewa Kulesza and Annette Legutke (eds.), *The State of Political Science in Central and Eastern Europe*. Berlin: Ed. Sigma.
- Fink - Hafner Danica (2004): 'Slovenska politologija v spremenjenih domačih in svetovnih okoliščinah: priložnosti in nevarnosti', v: Zdenek Mlynar (ur.): *Demokratizacija, profesionalizacija in odpiranje v svet*. Ljubljana: Teorija in Praksa, št. 1–2.
- Fink - Hafner, Danica in Deželan, Tomaž (2011): *The political Scientist: a profession in decline?* Paper presented at the DEHEMS International Conference on Employability. Vienna, 22&23 Sept. 2011.
- Grizold, Anton in Lidija Čehulič (2006): *Medžunarodna sigurnost i NATO u novom svetskom poretku*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Kajnc, Sabina (2008): *Razvoj evropske zunanje politike*. Ljubljana: FDV.
- Krugman, Paul (2012): *Ustavimo krizo takoj*. Ljubljana: Založba Modrijan.
- Lukšič, Igor (2006): *Politična kultura*. Ljubljana: FDV.
- Malešič, Marjan, Vegič, Vinko (2007): *Javno mnenje o varnostnih temah: splet naključij ali dosleden vzorec?*. *Teorija in praksa*, 44, 1/2, 49–66.
- Malešič, Marjan (2012): *Teoretske paradigme sodobne varnosti in okolje kot varnostno vprašanje*. *Teorija in praksa*, 49, 2, 264–282.
- Pateman, Carole (1997): *Demokracija in demokratizacija*, v (A. Bibič, ur.): *Kaj je politika*, Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Prezelj, Iztok (2005): *Nacionalni sistemi kriznega menagementa*. Ljubljana: FDV.
- Ramet, Sabrina in Danica Fink - Hafner (2008): *Democratic Transition in Slovenia*. College Station, Texas A&M University Press.
- Svetličič, Marjan (2004): *Globalizacija in neenakomeren razvoj v svetu*. Ljubljana: FDV.
- Zajc, Drago (2003): *The Role of Political Science in Slovenia – a Mere Survivor or an Active Participant in Democratization?* Prispevek na XIX IPSA World Congress, Durban.

- Zajc, Drago (2009): *Politične stranke in oblikovanje koalicij v srednji Evropi*. Ljubljana: FDV.
- Zajc, Drago (2010): *Political Science in Slovenia: Driving democratization? V: (R. Einfeld in L. A. Pal (ur.) Political Science in Central East Europe. Diversity and Convergence*. Opladen: Verlag B. Budrich.
- Zajc, Drago, Samo Kropivnik in Simona Kustec – Lipicer (2012): *Od volilnih programov do koalicijskih pogodb*. Ljubljana: FDV.